

De ziel van de Oekraïense volksopstand in beeld

Tijdens de Oekraïense Revolutie stonden kerkleiders samen op Maidan, er was zelfs een kapel ingericht. Heleen Zorgdrager bekeek de gelijknamige film die zaterdag in première ging.

Recensie

Heleen Zorgdrager

Op dezelfde dag waarop Petro Poroshenko de eed aflegde als president van Oekraïne, 7 juni, ging in het EYE film Instituut in Amsterdam de film *Maidan* in première. De uit Wit-Rusland afkomstige regisseur Sergei Loznitsa was daarbij aanwezig. Al binnen enkele maanden is het hem gelukt deze productie uit te brengen, met steun van het Nederlands filmfonds.

Hoe breng je een revolutie in beeld? Er is beeldmateriaal in overvloed van die zinderende maanden op en rondom het Plein van de Onafhankelijkheid (Maidan Nezaleshnosti) in Kiev, maar hoe vlecht je het ineen tot een verhaal? Sergei Loznitsa heeft ervoor gekozen het te vertellen van onderaf, als een verhaal van gewone mensen. We zien gezichten, eindeloos veel. Beeldvullende shots van de menigte op het plein als ze het volkslied zingen: 'Nog is Oekraïne niet verloren...'. Mannen met knoestige koppen die de pet in de hand nemen. Vrouwen in dikke winterjacks, met kalme, vastberaden blik. Het beeld van al die gezichten blijft hangen. Je tast ze af, een voor een, om de ziel van deze opstand te ontwaren. Een opstand die begon met een handjevol studenten maar eindigde met een massale liefdesverklaring van gewone mensen aan hun land dat een beter lot, een betere toekomst verdiende.

Politici en andere gewichtige personen blijven buiten beeld. In een korte scène is een van de oppositieleiders, Jatsjenjok, te zien. Het gaat echter niet om hem, maar om de in volkskostuum uitgedoste kinderen die kerstliedjes zingen. Een uitzondering zijn de kerkelijke leiders; zij komen wel uitgebreid in beeld, biddend op het podium. Ze bidden om boetedoening en omkekeer voor het hele

volk, en roepen ook de regering daar toe op.

Regisseur Loznitsa haalt in technisch opzicht geen toeren uit maar maakt gebruik van gefixeerde camerastandpunten. Het effect op de kijker is van een indringende directheid. De beelden komen bij je binnen. Panoramashots van de scènes op het plein, zelfs van de in vlammen en rook gehulde confrontaties met de oproerpolitie, zijn van een grote schoonheid. Je waant je soms in een negentiende-eeuws schilderij.

Deze beelden worden afgewisseld door impressies van het dagelijkse werk achter de schermen. Mensen

Is het de ziel van Maidan dat het massale rouwritueel de volgende dag zo indrukwekkend is in ingetogenheid en devotie?

doen beheerst, bijna serene wat gedaan moet worden. Ieder pakt een taak op en het wordt een creatief, organisch geheel. De Maidanrevolutie kende verschillende fasen en dramatische ontknopingen: het vreedzame begin, de escalatie vanaf 19 januari, het bloedige einde met meer dan honderd doden, de dagen van rouw. De fasen worden zichtbaar gemaakt doordat het beeld ineens op zwart gaat en er een korte tekst verschijnt over de politieke scharniermomenten. Verder wordt de kijker zelf aan het werk gezet. De regisseur houdt zich van duidingen of commentaren.

Het onbevangen begin - al die jongeren met hun rugzakjes - grijpt aan omdat je weet hoe dit verhaal gaat eindigen. Er worden broodjes gesemeerd, thee uit enorme ketels geschept, vrijwilligers melden zich. We horen flarden van gesprekken, er klinken vrolijke protestliederen. Terwijl de camera de gezichten van de betogers vangt die tussen de tenten lopen, horen we in de verte een toespraak door een oudere vrouw, een *baboesjka*. Zoals een mens geen mens is zonder waardigheid, zegt ze, is een land geen land als het geen waardigheid heeft.

Huiselijke solidariteit

In die duizelingwekkende drie maanden van de volksopstand bleek een andere Oekraïense samenleving mogelijk, niet gebouwd op corruptie maar op waardigheid. Het gebeurde alvast op die paar vierkante kilometers tussen de barricaden. Een beeld laat hier meer zien dan duizend woorden. Ontroerend alledaags is het stillevende dat de camera schildert van stapels weckpotten met jam, vruchten, groente, verse kaas en room. Ze zijn afgestaan, soms zelfs persoonlijk gebracht, door dorpsbewoners uit het hele land voor 'onze strijders op de Maidan'. Een symbool van huiselijke solidariteit.

De film idealiseert niet. Als de situatie escaleert tot steeds grimmiger geweld, zien we ook hoe een lid van de oproerpolitie op een dak wordt neergeschoten vanuit de menigte beneden. De beelden daarna van wegvluchtende betogers die worden geraakt door kogels van scherpschutters en neervallen, zijn aangrijpend. Is het de 'ziel' van Maidan dat in antwoord daarop de mensen zich opnieuw zwijgend opstellen in een rij om stenen door te geven, van de ene hand in de andere? En dat het massale rouwritueel de volgende dag zo indrukwekkend is in ingetogenheid en devotie?

'Europa' blijkt een voetnoot in het verhaal dat Maidan heet. De film laat vooral zien hoe een vernederd volk zijn waardigheid hervindt.

Heleen Zorgdrager is hoogleraar systematische theologie en genderstudies aan de Protestantse Theologische Universiteit in Amsterdam, en gastdocent aan de Oekraïense Katholieke Universiteit in Lviv

Kort nieuws

Jubileum

Ds. Hans Bergstra 25 jaar predikant

Franeker | Ds. L.A. Bergstra was gisteren vijftienvijftig jaar predikant in de Protestantse Kerk in Nederland. Lieuwe Anne Bergstra werd geboren op 13 juli 1954 in Surhuisterveen. Hij studeerde theologie in Groningen en werd in 1989 hervormd predikant te Dantumawoude. Vanaf 1995 is hij verbonden aan Franeker.

Restauratie graf

Camphuysendag in Dokkum

Dokkum | De Doopsgezinde/Remonstrantse gemeente van Dokkum houdt zaterdag een Camphuysendag. Het is een eerbetoon aan Dirk Raphaelsz Camphuysen (1568-1627) die in de zeventiende eeuw streed voor vrijheid en verdraagzaamheid. De dag begint om tien uur met een aantal korte lezingen. Na de lunch volgt een wandeling naar het bolwerk, waar burgemeester Marga Waanders van Dongeradeel om twee uur het gerestaureerde graf van Camphuysen onthult. De dichter, kunstenaar en remonstrants predikant woonde de laatste jaren van zijn leven in Dokkum.

Godsdienstpsychologie

Jubileum prof. dr. Hetty Zock

Groningen | Ds. T.H. Zock was gisteren vijftienvijftig jaar predikant. Tanja Henriëtte Zock werd geboren op 17 juli 1957 in Schiedam. Ze studeerde theologie in Leiden, deed pastoraal werk in Den Haag (jeugdwerk) en voor de Vereniging van Vrijzinnig Hervormden in Leiden/Oegstgeest. In 1989 werd ze predikant van de Buitengewone Wijkgemeente van de Vrijzinnig Hervormden in Delft. Ze werd in 1992 universitair docent godsdienstpsychologie, eerst in Leiden en vanaf 1999 in Groningen. In 2005 werd ze bijzonder hoogleraar Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid in Groningen. In 2011 werd ze hoogleraar godsdienstpsychologie.

Hirsch Ballin

Studiedag Kerk in Actie over mensenrechten en diaconie

Utrecht | Kerk in Actie houdt volgende week dinsdag in Utrecht een studiemiddag over de betekenis van mensenrechten voor de diaconale opdracht van de kerk.

Kerken schieten nu de mens in nood te hulp, ze helpen daar waar geen helper is. Deze dienst noemen we barmhartigheid, aldus projectmedewerker Geesje Werkman van Kerk in Actie. „Hoe nuttig en nodig ook, daardoor kan een situatie ontstaan waarin de staat haar verplichtingen afwentelt op de samenleving. Een situatie waarin mensenrechten een product van liefdadigheid, barmhartigheid worden, terwijl Nederland de internationale verdragen heeft ondertekend, waarin deze rechten vastliggen.”

Het van belang om op lokaal niveau op te letten, stelt Werkman. „Als door nieuw lokaal beleid, mede door bezuiniging, een situatie ont-

staat waarin je als diaken of vrijwilliger denkt 'dit is geen leefbare situatie meer', heb je grote kans dat de mensenrechten niet worden naleefd. Hoe weet je dat zeker, en wat kun je dan doen?" Deze en andere vragen komen aan de orde tijdens de studiedag.

Spreekers zijn onder anderen prof. dr. Ernst Hirsch Ballin, hoogleraar aan Universiteit van Tilburg en aan de faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam en ds. Ranfar Kouwijzer, citypastor bij Stem in de Stad in Haarlem. Zij leggen een rode draad tussen de Bijbel, het begrip menselijke waardigheid en mensenrechtenverdragen.

De studiemiddag is bedoeld voor diakenen, predikanten, kerkelijk werkers en andere geïnteresseerden. De studiemiddag begint om 13.00 uur in het landelijk dienstencentrum van de Protestantse Kerk te Utrecht.

Agenda

Zaterdag 14 juni

- **Harlingen**, cbs Het Baken: rommelmarkt ten behoeve van stichting Victory4All. Van 9.30 tot 17.00 uur.

Beroepingswerk

Protestantse Kerk in Nederland

- **Beroepen**: te 's-Heer Hendrikskinderen, ds. M. Staudt te Chaam, die dit beroep heeft aangenomen.
- **Aangenomen**: naar Amstelveen-Buitenveldert (hervormde wijkgemeente Eben-Haëzer), ds. A. Baas te Apeldoorn die bedankte voor Katwijk aan Zee (hervormd, Maranatha).

Gereformeerde Gemeenten

- **Beroepen**: te Aagtekerke, te Apeldoorn, te Benthuizen, te Den Haag-Scheveningen, te Dirksland, te Hilversum, te Hoofddorp, te Leiderdorp, te Naaldwijk, te Nieuwedorp, te Oud-Beijerland, te Ridderkerk-Slikkerveer, te Wageningen en te Woerden, kandidaat H.A. van Zetten te Veenendaal; te Bodegraven, te Borssele, te Brakel, te Drachten, te Sint Annaland, te Tholen en te Westkapelle, kandidaat P.D. den Haan te Nieuwedorp.

Een orthodoxe priester probeert op het Maidanplein demonstranten en politie uit elkaar te houden, in januari van dit jaar. Kerkelijke leiders komen uitgebreid in beeld in de film *Maidan*. Foto: AFP